

ŠTÚDIE

ŠTEFAN ŠUTAJ

Slovensko-maďarské historické paralely a konflikty (národné dejiny v stredoeurópskom kontexte) alebo o písaní spoločných slovensko-maďarských textov¹

Spolupráca a konflikty, to sú dve základné dimenzie komplikovaného slovensko-maďarského vzťahu a ich historiografií v 20. storočí a na začiatku 21. storočia. Na tému spoločných, či rozdelených, slovensko-maďarských, maďarsko-slovenských dejín, sa vyjadrili mnohí historici. Čo je dôležité pre spoločné dejiny? Štátnosť, príslušnosť k národu, etnicita, spoločné osudy, spoločné nešťastia, diktatúry, vojny v ktorých sme boli spolu alebo stáli v minulosti proti sebe? Kto sme to „my“ a kto sú „oni“? Čo sú to slovenské dejiny a čo sú to maďarské dejiny? Komu patrili a komu patria?

Určite sa zhodneme mnohí na tom, že rozdielne sú predovšetkým interpretácie historických udalostí. Popísať anamnézu spoločných dejín, na základe vyjadrení množstva aktérov, je nesmierne ťažké, ba na krátkom priestore skoro nemožné. O komplexnú analýzu stavu sa ešte nikto nepokúsil, aj keď drobné, ale výstižné analýzy už existujú. Roman Holec pripomenul, že „na tisíc rokov (údajne) spoločných dejín už pripadá skoro sto rokov úplne rozdelených“. Pri hodnotení „spoločných dejín“ dospel k záveru, „že spoločná minulosť je v prípade Slovákov a Maďarov mýtom“, ale zamýšľal sa, či je to preto že „spoločná minulosť nefunguje“ alebo „spoločná minulosť neexistuje“.² Bez ohľadu na možné a mnohohrsteve vysvetľované dôvody, prečo je to tak, sa asi zhodneme na tom, že spoločná minulosť existuje, ale jej vnímanie nefunguje. Trvalým faktom ovplyvňujúcim stanoviská historikov v spoločnej diskusii o dejinách zostane stigmatizácia diskutérov ich etnicitou a niekedy aj nacionálnym videním, ba aj nacionalizmom. Aj v prípade prípravy spoločných slovensko-maďarských textov sa nevyhnutne objavovala

¹ Príspevok je spracovaný na základe pracovnej verzie úvodu k spoločným textom slovenských a maďarských historikov.

² Holec, 2013. 11-12.

„predurčenosť“ etnickou príslušnosťou. Kľúčovým bodom slovensko-maďarskej komunikácie v tejto oblasti by mala byť aj empatia. Dokážeme vnímať pohľad druhej strany? Z maďarskej strany je to predovšetkým pocit ukrivdenosti, nespravodlivosti, ktorá je vrastená do mnohých konštatovaní pri hodnotení udalostí, ktoré ovplyvnili formovanie terajších hraníc Maďarska vrátane hodnotenia oboch mierových konferencií v 20. storočí. Miera reflexie krívd „našich“ a „cudzích“ sa ukazuje ako dôležitý faktor objektivizácie dejín.³

Bez ohľadu na to, že sa považujem skôr za historika čerpajúceho zo spoločných teoreticko-metodologických východísk „modernej“ historickej vedy, vychádzajúcej z európskeho pohľadu na dejiny a spolupráce s modernými spoločenskými a humanitnými vedami, ocitol som sa v čele autorského kolektívu, ktorému bola daná úloha pripraviť pohľad dvoch historiografií, kde dominantným princípom komparácie bola etnicita. Dôkazom toho je, že maďarskú historiografiu zastupujú aj slovenskí Maďari a slovenskú historiografiu maďarskí Slováci nereprezentujú. Ale v slovenskom autorskom kolektíve nie sú ani slovenskí Maďari a v maďarskom autorskom kolektíve nie sú maďarskí Slováci.

Aj keď už v zárodku slovenská autorská línia nadväzuje na staré traumy svojich predchodcov zo súžitia s Maďarmi a neskôr s Čechmi v jednom štátnom útvaru, oproti našich predchodcom sme príslušnosť k týmto útvarom nevnímali ako handicap. So všetkými výhodami a nevýhodami písania „národného príbehu“ a ich „uzlových bodov.“⁴ Usilovali sme sa, aby jednotlivé štúdie vnímali slovenskú účasť na budovaní štátnych útvaroch, v ktorých existovali, ako nezmazateľnú a neodškriepiteľnú. Podobne však aj ich zánik ako nevyhnutný krok pri budovaní novej slovenskej štátnosti a európskej spoločnosti. Konceptie slovenských dejín 20. storočia boli ovplyvnené nielen slovensko-maďarským, ale aj česko-slovenským vzťahom, v ktorom, ako píše M. Kopeček, odvolávajú sa na prácu Josepha Závacka z roku 1969, sa české dejiny chápali ako československé a „...slovenské dejiny len ako prívěsok vývoja v Čechách, skutočné česko-slovenské historické povedomie, ktoré by bolo spoločné pre všetky relevantné skupiny ľudí, nikdy neexistovalo, a to v žiadnom momente existencie Československa.“⁵ Keď sa v roku 1965, v súvislosti riešením problémov kultúrneho dedičstva medzi Maďarskom a Československom hovorilo o vzájomných historických vzťahoch, maďarská strana presadzovala, že je potrebné vychádzať zo spoločnej histórie maďarského a slovenského národa. Podľa *Stanoviska k maďarskej koncepcii*

³ Pozri: Zeľová-Bačová-Šutaj-Výrost, 1992.

⁴ Pozri Hudek, 2010. 15-19.

⁵ Kopeček, 2013. 29.

o slovensko-maďarských dejinách,⁶ ktorú spracoval Ľudovít Holotík, táto téza mala zdôvodniť podľa maďarskej predstavy „držbu veľkého kultúrno-historického dedičstva, ktoré ale vlastní maďarský ľud“. Podľa *Stanoviska* téza o spoločných slovensko-maďarských dejinách nezodpovedá skutočnosti. „Dejiny majú dva aspekty. Objektívny a subjektívny. Aj keď Slováci žili objektívne s Maďarmi v jednom štáte, rozvíjala sa aj v tejto minulosti spoločná kultúrna a historická práca predovšetkým medzi Čechmi a Slovákmi... takže z toho hľadiska je možné hovoriť o spoločných dejinách Slovákov a Čechov,“ a nie o spoločných slovensko-maďarských dejinách.

Pri takomto hodnotení zohrávali úlohu dva aspekty, ignorovanie, ako spomína aj Ľ. Holotík, objektívnej skutočnosti a modelovanie česko-slovenských spoločných dejín v duchu koncepcie čechoslovakizmu v marxisticko-leninskej podobe. Druhým aspektom bol samotný princíp marxistickej historiografie, opierajúci sa o triedne hľadisko.

Slovenská historiografia sa v období svojho formovania a vývoja, pod vplyvom vládnuccich ideológií systematicky zbavovala historického dedičstva. Proti-maďarské zameranie a formovanie slovenského národného vedomia v konflikte s maďarským historickým dedičstvom viedlo k odmietaniu uhorských dejín ako dejín, na ktorých sa podieľali aj Slováci. Podobne kultúrne konflikty s českým politickým prostredím viedli k odmietaniu česko-slovenského historického dedičstva. „Uhorská“ tradícia a „spoločné“ slovensko-maďarské dejiny boli najprv nahradené česko-slovenským spoločným motívom a potom izolacionalistickým pohľadom na vlastné dejiny, ktorý napriek zapojeniu územia Slovenska do iných štátnych celkov, videl slovenské dejiny ako „nezávislý“ priestor, vykolíkováný na etnicky zmiešanom území a v rámci „cudzích“ štátnych útvarov. V ňom slovenské dejiny dostávali punc nezávislosti a slovenskí historici akoby sa zriekali spoločného dejinného rámca z obdobia, kedy budovali iné štátne útvary, ktoré zase dominantné národy týchto štátov vnímali výsostne, vrátane dnešného pohľadu, ako výlučne vlastné dejiny. Návrat do reality a reálneho a objektívneho vnímania historických udalostí a spoločných dejín, napriek zložitým vzťahom, pocitom krivdy bol, ako naznačil už Roman Holec, komplikovaný, ba nemožný. Naším východiskom bola téza o spoločných, rozdielnych a vedľa seba plynúcich dejinách. Vedľa seba plynúce neznamená neovplyvňujúce sa.

Ako členovia, a spolu s kolegom Lászlóm Szarkom ako spolupredsedia *Slovensko-maďarskej komisie historikov* sme boli postavení pred výzvu naplniť vízie o „nefungujúcej“ spoločnej minulosti a perspektívnej budúcnosti našich historiografií a pretaviť ich do otvorenej spolupráce a zároveň konfrontácie.

⁶ NA ČR, f. KSČ - Predsedníctvo 02, sv. 136, a. j. 145_4.

Vyriešiť problém „vlastníctva“, nároku na dejiny a to aj marginalizovaním podielu iných na týchto dejinách, vyriešiť problém odcudzenia (vzdávania sa) časti vlastných dejín, lebo neprebíhali v súlade s idealizovanou predstavou o vlastnej pozícii v slávnej minulosti, k spokojnosti všetkých zainteresovaných zložiek spoločnosti a ideových či myšlienkových prúdov – je nemožné. Jediným možným riešením bola spolupráca, komunikácia a z nej plynúci pokus, položiť vedľa seba, prelínať navzájom podobné alebo rozdielne vzájomné interpretácie slovenských a maďarských historikov. Touto cestou sme sa vydali pri príprave spoločných slovensko-maďarských textov o dejinách Uhorska, Maďarska, Československa a Slovenska a slovenských a maďarských pozíciách v týchto dejinách.

V posledných rokoch sa zintenzívnili kontakty slovenských a maďarských historikov. V rámci *Slovensko-maďarskej komisie historikov* sa uskutočňovali vedecké konferencie a s väčšími či menšími problémami pravidelné stretnutia. Vznikli spoločné publikácie, uskutočnili sa spoločné prezentácie kníh, ktoré vychádzali na oboch stranách hraníc, ba aj spoločných diskusií pre verejnosť na Slovensku a v Maďarsku prostredníctvom kultúrnych inštitútov v Bratislave a v Budapešti. Aj tak možno povedať, že otvorená diskusia v slovensko-maďarskom diskurze absentuje. Chýbajú predovšetkým časopisecké diskusie a polemiky medzi reprezentantmi rozdielných názorov.

Slovenská ani maďarská historiografia nikdy nedefinovali jednoznačne svoje stanoviská k ťažiskovým otázkam vzájomného diskurzu. Iste aj preto, že ani vo vnútri jednotlivých historiografií nejestvujú jednotné odpovede na položené otázky. Niet pochybnosti o tom, že sa dejiny oboch národov a ich existencia nielen v rámci jedného štátneho celku, ale aj vedľa seba, silne ovplyvňujú. Môžeme v nich sledovať podobné mechanizmy v činnosti inštitúcií, vývoja obyvateľstva, spoločnosti, kultúry, ba aj v spôsobe rozpadu alebo integrácie štátno-politických organizačných jednotiek v 20. storočí.

Charakteristickým rysom nielen stredoeurópskeho rozmeru vnímania histórie je vstupovanie politiky a ideológie do jej výkladu. Vládnuce ideológie a vládnuce politické skupiny sa usilujú prispôbovať výklad histórie svojim politickým cieľom. Neplatí to iba pre slovenský a maďarský výskumný a politický priestor. Štátno-politický záujem vládnucich elít sa nezastavuje pred bránami historiografie a historici musia reagovať na aktivity a snahy politikov prenikať do sféry výkladu dejín priamo, či využívaním politickej symboliky, pamätníkov, sôch, či pamätných tabúl.

V slovensko-maďarskom diskurze sa tento záujem politiky prejavil, keď sa premiéri Slovenskej republiky a Maďarskej republiky 14. júna 2007 v 14 bodovom programe „*Common Past, Common Future – in the Mirror of Common Projects*“

(„Spoločná minulosť, spoločná budúcnosť v zrkadle spoločných projektov“) dohodli, že je potrebné pripraviť spoločné učebné texty pre vyučovanie dejepisu. Zároveň sa dohodli na tom, že prípravou učebnice má byť poverená *Slovensko-maďarská komisia historikov*.⁷ Na slovenskej strane spočiatku nebolo v politických štruktúrach jasné, či má byť inštalovaná osobitná komisia, nominovaná ministerstvom školstva alebo pod touto komisiou bola myslená existujúca *Slovensko-maďarská komisia historikov*. Táto komisia pracuje už od roku 1993 a je odbornou, nezávislou, profesionálnou skupinou historikov. Jej slovenskí členovia sú menovaní Slovenským národným komitétom historikov, ktorý je volený na zjazde *Slovenskej historickej spoločnosti*.

Na slovenskej strane bol predseda slovenskej časti *Slovensko-maďarskej komisie historikov* Štefan Šutaj poverený koordinovaním prác na príprave učebných textov za slovenskú stranu listom štátnej tajomníčky Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky Olgy Algayerovej z 26. septembra 2007. Na maďarskej strane bol koordináciou práce maďarských historikov poverený predseda maďarskej časti komisie László Szarka.

Myšlienka prípravy spoločných monografií bola dlhodobo súčasťou úvah v spoločnej komisii historikov. Nesporne podporným motívom bola publikácia francúzskych a nemeckých historikov k spoločným témam. Táto učebnica bola síce inšpirujúca, ale jej model, spoločný pohľad na európske dejiny, sa nestal v úvahách slovenských a maďarských historikov dominantným. Uvažovalo sa o možnosti pripraviť spoločný pohľad na „spoločné“ dejiny. Už samotný tento pojem bol problematický, pretože ako sme už uviedli, ani idea „spoločných“ dejín nie je korektným pomenovaním výskumného priestoru.

Príprave textov sa venovali predovšetkým zasadania *Slovensko-maďarskej komisie historikov*. Existovala tu kontinuita s predchádzajúcou činnosťou komisie. Jej zasadania boli vždy o spoločných témach a spoločných či rozdielnych interpretáciách. Problematike prípravy učebných textov boli priamo venované viaceré zasadania *Slovensko-maďarskej komisie historikov*. Prvé zo 14. júna 2007 v Budapešti bezprostredne predchádzalo stretnutiu premiérov. Na tomto zasa-

⁷ Mediálna interpretácia tohto rozhodnutia nadobudla charakter pripisujúci politickému rozhodnutiu pripraviť spoločnú učebnicu, v ktorej by sa zjednotil výklad dejín na oboch stranách a to napriek tomu, že samotní politici, aktéri dohody, pripúšťali, že na mnohých otázkach sa historici nezhodnú. (*Pravda*, 19. 6. 2007. Fico a Gyurcsány chcú zjednotiť výklad dejín; *Sme*, 18. 6. 2007. Fico a Gyurcsány chcú jednotný výklad dejín) Treba pripomenúť, že aj keď *Slovensko-maďarská komisia historikov* pristúpila na myšlienku spoločnej publikácie (učebné texty) a prijala politickú výzvu pripraviť spoločnú publikáciu, po celý čas pracovala ako nezávislá štruktúra, bez ovplyvňovania politickými špičkami oboch krajín. Zároveň je potrebné konštatovať, že bez ohľadu na to, aké vlády pracovali v oboch krajinách, nezaznamenali sme doteraz významnejšie pokusy o zasahovanie do našej práce.

daní sa uvažovalo o širšom koncepčnom zameraní prác na slovenských a maďarských dejinách a ich vzájomných prienikoch. Úvahy smerovali, nadväzujúc na predchádzajúce aktivity komisie, k podpore vydávania edícií spoločných dokumentov, príprave spoločných pedagogických textov, prieniku histórie a literatúry a iných humanitných vied a príprave paralelných analýz jednotlivých historických období, ktorých prípravou by boli poverení renomovaní historici na oboch stranách.⁸ Spoločenský tlak však orientoval prípravu spoločných aktivít do spoločnej publikácie (najprv nazývanej učebnicou, neskôr po „realistických“ pohľadoch členov spoločnej komisie historikov na stav bádania o slovenských a maďarských dejinách a zhodnotení stavu prienikov slovenskej a maďarskej historiografie a stavu možností vzájomnej komunikácie, nazývanej „učebné texty“). Snaha o vytvorenie základu pre spoločnú diskusiu v podobe publikácie paralelných štúdií, ktoré by zachytili stav súčasného poznania, rozdiely a mieru konfrontácie medzi oboma historiografiami, však nenašiel podporu na oboch stranách. Ambíciou sa stala príprava „spoločných“ textov.

7. februára 2008 na XIII. zasadaní komisie v Košiciach boli dohodnuté niektoré detaily prípravy „učebnice“. Komisie a predsedovia komisií boli v stálom kontakte a zintenzívnili sa vzájomné kontakty vedenia komisie, jej členov a začala sa fáza výberu. Bolo vybraných 15 kľúčových oblastí slovenských a maďarských dejín. Chronologicky je to obdobie od príchodu Slovanov a Maďarov do Karpatскеj kotliny až do súčasnosti a ďalšie témy ako napr. formovanie uhorského štátu, formovanie etnickej, regionálnej a mestskej štruktúry uhorskej spoločnosti, protihabsburské stavovské povstania, vnútorné kolonizácie, asimilačné procesy, formovanie národných hnutí, zánik Uhorska a vznik nástupníckych štátov, problematika desaťročia 1938–1948 a vývoj v komunistických režimoch.

Napriek počiatočnému politickému optimizmu treba konštatovať, že na slovenskej strane po prijatej politickej dohode medzi premiérmi oboch krajín, nastalo obdobie ticha. Minister školstva Ján Mikoš, do ktorého rezortu mala príprava publikácie patriť, verejne prezentoval nedôveru k takejto dohode a projektu. Práce sa mohli rozbehnúť až vtedy, keď sa v tejto problematike začal angažovať podpredseda vlády Dušan Čaplovič v roku 2008. Zároveň je potrebné pripomenúť, že projekt našiel podporu u oboch, po sebe „slúžiacich“ veľvyslancov Slovenskej republiky v Maďarsku Juraja Migaša a Petra Weissa. Podobné je možné konštatovať aj v prípade diplomatického zastúpenia Maďarska v Bratislave a v Košiciach.

⁸ Postoj *Slovensko-maďarskej komisie historikov* k otázke spoločnej učebnice. (Výťah zo zápisnice z XII. zasadania *Slovensko-maďarskej komisie historikov*, Budapešť 14. júna 2007) – materiál v osobnom archíve Štefan Šutaja.

Ochotu podporovať projekt potvrdili aj premiéri Fico a Bajnai v 11 bodovom programe zverejnenom 10. septembra 2009, aj ďalšie „administratívy“ na maďarskej a slovenskej strane. Celý proces prípravy bol a je sprevádzaný veľkým záujmom médií na Slovensku, v Maďarsku a v ďalších krajinách Európy.

Cieľom projektu sa stala príprava prehľadu historického vývoja, pohľadu slovenských a maďarských dejín. Pripravovaný materiál by mal slúžiť ako pomôcka pre učiteľov, žiakov a verejnosť, ktorá sa zaujíma o dejiny Slovákov a Maďarov. Nemá nahradiť súčasné učebnice, ale poskytnúť pedagógom, žiakom i odbornej verejnosti pomocné alternatívne texty, ktoré by sa dali využiť v niektorých fázach vyučovacieho procesu. Zároveň plní dôležitú úlohu inventarizácie problémov a rozdielov v nazeraní slovenskej a maďarskej historiografie na dejinné udalosti v stredoeurópskom priestore, ktoré je predpokladom pre ďalšiu prácu, diskusie a spoluprácu susedných historiografií. Odbornými gestormi publikácie sa stali historické ústavy akadémií vied na oboch stranách.

V úvodnej fáze riešenia projektu (január 2009) boli pripravené tézy jednotlivých štúdií, ktoré boli zaslané koordinátorom projektu. V ďalšej fáze boli vypracované prvé pracovné verzie textov, ktoré boli prediskutované s maďarskými partnermi. Autori z oboch krajín mali spoločne k dispozícii cca 30 normostrán textu, k textovej časti boli pridané obrázky, mapy. Úvodný vstup kapitoly by mal obsahovať základnú charakteristiku obdobia, ktorá by mala byť spoločná. Jadro sa má orientovať na špecifiká a hodnotenie hlavných historických udalostí. Každý autor poskytne svoj pohľad na problematiku. Záverečná časť textu mala obsahovať zosumarizovanie rozdielnych a spoločných interpretácií danej problematiky. Hlavný text bude doplnený o chronológiu a bibliografiu najdôležitejších prác.

Po rokovaní 6.–7. februára 2008 v Košiciach sa uskutočnilo stretnutie autorov na stretnutí Slovensko–maďarskej komisie historikov v Győri 21.–22. mája 2009 a 11.–12. júna 2009 v Rožňave. Tu boli dokončené diskusie o povahe materiálu a uskutočnili sa dvojstranné rokovania väčšiny autorov a spôsobe prípravy textov. Ďalšie stretnutie sa uskutočnilo v Bratislave, na Historickom ústave SAV, pre tých autorov, ktorí sa nemohli zúčastniť rožňavského stretnutia.

Práce na textoch boli veľmi komplikované. V prvom rade to bolo množstvo otázok, na ktoré historici nevedeli nájsť zhodu. Minimálny princíp spolupráce je napísanie spoločného úvodu a záveru a paralelné texty dvoch historikov. Maximálny princíp spolupráce je spracovanie spoločného materiálu. Medzi tým je pestrá škála prístupov, ktorú bolo potrebné koordinátormi projektu spojiť do jednoliateho celku.

Ďalšie diskusné fórum pre historikov, ktorí potrebovali ďalšie stretnutia sme vytvorili v dňoch 12.–13. novembra 2009 v Balašských Ďarmotách. Mimo stretnutia v Rožňave boli všetky stretnutia realizované z iniciatívy *Slovensko–maďarskej*

komisie historikov a neboli financované z prostriedkov, ktoré boli poskytnuté na vydanie publikácie.

Nasledovalo stretnutie autorov v Budapešti v dňoch 14.–15. júla 2010. Od toho času sa existujúce problémy snažili riešiť obaja koordinátori pri stretnutiach v rámci svojich pedagogických a výskumných (aj dovolenkových) aktivít. V Budapešti v júli 2010 boli zhodnotené pracovné texty a pripravené po vzájomnej dohode požiadavky pre autorov textov na doplnenie.

Samotná príprava bola komplikovaná tým, že je do nej bolo zainteresovaných okolo 40 historikov z oboch krajín, čo je náročné na koordináciu. Väčšinou išlo o ľudí, ktorí majú bohatý program a aktivity, ktoré je veľmi ťažko zladať napr. pri pripravovaných stretnutiach. Navyše ide o problematiku náročnú, citlivú. Vyžadovala množstvo energie, aj pre koordinátorov je prácou navyše, popri množstve závažných úloh, ktoré majú vo svojej pracovnej náplni. Pripravovaná publikácia bude výstupom jednotlivých autorov, nie reprezentatívnym hodnotením historiografií, to znamená, že si neuzurpujeme právo hovoriť v mene slovenskej alebo maďarskej historiografie.

Zo slovenskej strany boli publikované časti pracovných textov v časopise *História*, č. 1–2, 2009. Anglická verzia rozšírenej podoby slovenských príspevkov bola spracovaná a vydaná v podobe vedeckých kapitol v publikácii *Key Issues of Slovak and Hungarian History (A View of Slovak Historians)*.⁹

Z posledných stretnutí časti členov autorského kolektívu je potrebné spomenúť rokovanie členov *Slovensko–maďarskej komisie historikov* v Komárne 6.–7. septembra 2011 a rokovanie 15. septembra 2011 v Budapešti, ktoré sa už zaoberalo zabezpečením textov a prípravou doplnkových atribútov publikácie.¹⁰ Ďalšia príprava už bola záležitosťou prekladov, zjednocovania charakteru textov, terminológie, pojmov, bibliografie, výberu obrázkov a prípravy máp. Teda „drobnej“, ale nekonečnej práce, ktorá však dáva pripravovanej publikácii osobitný ráz a charakter.

Dúfame, že predkladané príspevky slovenských a maďarských historikov pomôžu v pochopení „národného“ pohľadu na slovenské a maďarské dejiny a slovensko–maďarské vzťahy. Bez nároku na vyvlastnenie dejín, s rešpektovaním fenoménu označovaného ako kolektívna pamäť, s vysvetlením pojmov a terminológie, rešpektovaním jazykových zvyklostí a zvláštností, hľadaním paralely medzi slovenskými a maďarskými dejinami.

⁹ Šutaj, 2011. 258. Ďalším členom autorského kolektívu zo slovenskej strany bol Peter Zelenák. Žiaľ dvaja naši kolegovia Milan Podrimavský a Marián Hronský, už nie sú medzi nami.

¹⁰ Záznam zo stretnutia pracovnej skupiny pre prípravu slovensko–maďarských učebných textov 15. septembra 2011 v Budapešti – v osobnom archíve Štefana Šutaja.

Mala by to byť publikácia hľadajúca vzájomné prieniky a hodnotenia, ale rešpektujúca symboly, vyhýbajúca sa mytologizácii dejín, pokúšajúca sa o empatiu, prinášajúca nielen podobné i rozdielne interpretácie, ktoré by na „druhej“ strane mali ukázať, že na dejiny je možné pozeráť aj ináč, ako býva „u nás“ zvykom. Nebude presviedčať o chybnom vnímaní historických udalostí na „druhej strane“, ale ukazovať pohľad z iného miesta. Mala by ukázať, že pri rešpektovaní a citlivom vnímaní etnickej identity a rozdielnosti, je európsky historický vývoj súbehom kontinuity a diskontinuity štátnych, etnických, mocenských a geograficko-politických atribútov. Predkladaná publikácia bude zároveň pokusom slovenských a maďarských historikov prispieť do vzájomnej diskusie predložením hodnotení na niektoré sporné obdobia „našich“ dejín a slovensko-maďarských vzťahov.

Skratky a literatúra

1. Nepochikované pramene

NA ČR – Národný archív Českej republiky Praha, f. KŠČ – Predsedníctvo 02, sv. 136, a. j. 145_4.

Osobný archív Štefana Šutaja

Postoj Slovensko-maďarskej komisie historikov k otázke spoločnej učebnice. (Výťah zo zápisnice z XII. zasadania Slovensko-maďarskej komisie historikov, Budapešť 14. júna 2007)

Záznam zo stretnutia pracovnej skupiny pre prípravu slovensko-maďarských učebných textov 15. septembra 2011 v Budapešti

2. Publikované pramene

Pravda, 2007. 06. 19. Fico a Gyurcsány chcú zjednotiť výklad dejín

Sme, 2007. 06. 18. Fico a Gyurcsány chcú jednotný výklad dejín

3. Odborná literatúra

Holec

2013 Holec, Roman: Úvod bez záveru alebo Úvaha namiesto úvodu. In: Kollai, István et al. *Rozštiepená minulosť. Kapitoly z histórie Slovákov a Maďarov*. Budapešť, 2013.

Hudek

2010 Hudek, Adam: *Najpolitickéjšia veda. Slovenská historiografia v rokoch 1948–1968*. Bratislava, 2010.

Kopeček

2013 Kopeček, Michal: Historický výskum národných hnutí a koncept socialistického patriotizmu v Československu, Maďarsku a stredo-východnej Európe v rokoch 1956–1970. In: *Forum historiae*, 7. (2013) 1.

Šutaj

2011 Šutaj, Štefan et al. (Baka, Igor–Čičaj, Viliam–Hronský, Marián–Kmeť, Miroslav–Kónya, Peter–Kowalská, Eva–Lukačka, Ján–Mrva, Ivan–Podrimavský, Milan–Ruttikay, Alexander–Segeš, Vladimír–Sikora, Stanislav–Škvarna, Dušan–Šoltés, Peter): *Key Issues of Slovak and Hungarian History (A View of Slovak Historians)*. Prešov, 2011.

Zeľová–Bačová–Šutaj–Výrost

1992 Zeľová, Alena–Bačová, Viera–Šutaj, Štefan–Výrost, Jozef: *Interpretácia slovensko–maďarských vzťahov v súvislosti s vybranými etnickými a sociálno-psychologickými charakteristikami. (výsledky na súbore učiteľov)*. Košice, 1992.